

LBRIS

We know
books

Irena Brežná

Cea mai bună dintre lumi

roman

Traducere din limba slovacă și note de
Helliana Ianculescu

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2023

Titlul original: *Na slepačích krídlach*

© Irena Brežná, *Na slepačích krídlach*, 2007

© Casa Cărții de Știință, pentru prezenta ediție

Slovak
Literary
Centre

This book was published with the financial support of the SLOLIA Board,
Slovak Literary Centre.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BREŽNÁ, IRENA

Cea mai bună dintre lumi / Irena Brežná ; trad. din lb. slovacă și note de
Helliana Ianculescu. - Cluj-Napoca : Casa cărții de știință, 2023

ISBN 978-606-17-2244-0

I. Ianculescu, Helliana (trad. ; note)

821.162.4

Design grafic copertă: Roxana Ardelean

Redactor: Ada Blendea

Tehnoredactare: Ada Blendea

Casa Cărții de Știință

400129 Cluj-Napoca; B-dul Eroilor, nr. 6-8

Tel./fax: 0264-431920

www.casacartii.ro;

e-mail: editura@casacartii.ro

Stau agățată cu capul în jos de bara unde mama obișnuiește să bată covoarele, îmi dau drumul la mâini, mă legăn puțin, fac o săritură și apoi mă aplec. În curtea noastră, unde eu sunt artistă, mama și bunica bat covoarele persane, ferindu-și obrazii de praful învolburat al vieții noastre. Cu un zâmbet larg, mă așez în fața vecinilor și a copiilor adunați în curte care mă aplaudă. Într-o zi voi face piruete pe frânghie din cuvintele pe care le voi împleti singură. Ce înseamnă într-o bună zi? Un spectator se apropie de mine și oftează: Of, copilărie fericită, într-o bună zi o să dispară paradisul ăsta. Nu am încredere în prostul din fața mea, încep să fugăresc găinile, le prind și le duc una câte una la primul etaj al casei. Găinile se împleticesc, nu știu dacă să părăsească curtea din spate, dar eu le strâng mai tare în brațe și le arunc în capul spectatorilor. Încep să cotcodăcesc speriate și zbor. Bunica nu-mi dă voie să fac numărul ăsta de dresaj. De când au început să zboare, găinile noastre au uitat să mai facă ouă, zice ea. Bunica preferă găinile care ouă, nu cele care zboare liber. Numai că ele au aripi și sub aripi își țin ascunsă dorința de a zbura.

Bunica crede că zborul lor e inutil și ei nu-i place nimic din ce nu e folositor. Cocoșii nu ajută cu nimic, îmi explică ea,

în timp ce se așază în fața spălătoriei, unde își pune în poală o pătură în carouri, prinde un cocoș inutil și îi taie gâtul, zicând: ești un parazit. Îmi place friptura din pulpe de cocoș cu pireu din cartofi alături, și de fiecare dată când ies pușorii o rog pe bunica să lase măcar un singur cocoș pentru ca găinile noastre dolofane și roșii să se mai bucure de penele pestrițe și ascuțite din coada lui. Uneori, un țăran ne aduce câte un cocoș. Cocoșul calcă găinile noastre, încercând să găsească gaura, iar ele concurează în favoarea lui. Curând, însă, renunță și încep să clocească ouă. Când pușorii ies din găoace, cocoșul e plecat de mult și nu își mai poate salva copilașii de cuțitul bunicii, căci tatăl cu pene pestrițe nu este deloc protector, el e doar un lăudăros.

Bunica nu poate să sufere nici vrăbiile care, după părerea ei, sunt tot niște paraziți. În schimb, îi plac pițigoi deoarece cântă frumos. Le întinde firimituri de pâine pe pervazul ferestrei și vorbește cu ei, țuguindu-și buzele, în timp ce alungă cu mâinile sale uscate vrăbiile care vor și ele să ciugulească. Dar și vrăbiile cântă, îi spun eu. Cu toate astea, bunica zice că vrăbiile fac doar gălăgie, iar asta nu înseamnă cântat.

Tata se întoarce acasă sâmbătă seara și duminică împușcă vrăbiile. Nu are voie să locuiască cu noi fiindcă el e un element burghez. Pe vremuri, când viața noastră nu era încă fericită, el îi ajuta pe cei bogați să devină și mai bogați și îi exploata pe proletari. A fost avocat, a avut propriul birou de avocatură și purta numai cămăși albe și cravată. Acum umblă într-o

salopetă cenușie și construiește poduri cot la cot cu proletarii. Când un element burghez petrece mult timp alături de proletari, începe să semene cu ei, așa cum găinile noastre seamănă între ele, și, până la urmă, el însuși devine un om conștient. Și, cu cât țara noastră va avea mai mulți oameni care-și fac datoria, cu atât va fi mai fericită. De ani buni, tata construiește poduri împreună cu proletarii conștiincioși, dar chipul lui încă mai păstrează o expresie severă.

Tovarășa învățătoare ne întreabă dacă în familia noastră avem pe cineva fără conștiință. Am tăcut toți și o singură fată a ridicat mâna: Tovarășa învățătoare, sora mea nu vrea să fie proletară, vrea să se facă coafeză. Atunci, tovarășa învățătoare ne-a explicat: Țara noastră are nevoie de coafeze, și ele sunt proletare. După ce i-am mărturisit bunicii că vreau să mă fac proletară, ea și-a frânt mâinile și m-a spus tatei. Bunica e mama lui și îi spune tot ce trebuie să facă. De aceea, duminica după-amiaza, după ce ne ospătam cu friptură din carne de cocoș, tata împușcă de la fereastră vrăbiile care fac hărmălaie într-un măr. Și eu am voie să țin pușca în mâini și să apăs pe trăgaci. Dar împușcăturile mele nu au nicio țintă, uneori se pierd în cer. În schimb, în fiecare duminică, tata împușcă câte o vrăbie.

În curte am încropit un cimitir al vrăbiilor, unde le îngrop în morminte acoperite cu flori. Rup florile din grădină atunci când nu mă vede bunica. Își iubește florile și tot timpul scoate din pământ pietre ca ele să crească pe moale.

Din măruntaiele pământului apar, însă, mereu alte pietre, iar eu le folosesc pe cele mai frumoase ca pietre funerare. Stropesc cu apă trupurile vrăbiilor mici, acoperite cu pene și, în numele lui Isus Cristos, le botez cu numele de Karolka sau Majka. Însmormântarea trebuie să fie însoțită de un ceremonial, dar bunica spune că păcătuiesc: Isus a murit pe cruce pentru noi, nu pentru vrăbii. Când din greșeală scap un pahar din mână, exclam: Isuse! Iar bunica nu crede că e corect să îl invoc pe Isus și pe mama lui, Maria, atunci când dau de necazuri. Au suficient de multă treabă, căci peste tot sunt atâtea nenorociri. Pe deasupra, în țara noastră nu există niciun necaz și nici Isus Cristos. Dar nu are rost să răspândesc idei revoluționare în familia mea conservatoare. La prânzul de duminică spun că tovarășul nostru președinte se jertfește pentru noi. Tata se înroșește la față, iar bunica îmi mai pune ciorbă de cocoș în farfurie, zicând că la masă nu se vorbește.

Pe tovarășul nostru președinte îl văd mai des decât pe tata, căci în clasa noastră fotografia lui este agățată deasupra tablei. Arată plictisit, dar are grijă de noi. Tata e gelos pe el. Tovarășul președinte s-a născut deja proletar și de asta nu a fost nevoit să devină proletar mai apoi. În zilele de sărbătoare, purtăm portretul lui în semn de mulțumire pentru că tot anul ne-a purtat de grijă. Ne privește de pe perete în fiecare birou. Odinioară, acolo era agățată o icoană cu Isus Cristos, mormăie bunica. Mi se pare penibilă toată agitația din jurul lui Isus Cristos. În biserici și pe potecile

din pădure e atârnat pe cruci din lemn sau din piatră, aproape gol și vlăguit, se lasă atârnat în fața tuturor oamenilor, nu se împotrivesc, închide ochii, are o expresie chinuită, iar din mâini și picioare îi curge sânge pe care nimeni nu îl șterge. Femeile bătrâne stau cu mâinile încrucișate de parcă nu ar vrea să și le murdărească. Un om trebuie să știe să se ridice, nu să stea spânzurat și cu capul aplecat!

La școală am auzit despre o tânără partizană care, în fața plutonului de execuție, și-a smuls baticul de la ochi. În curte ne jucăm de-a execuția. Sunt condamnată la moarte, iar copiii mă leagă la ochi și mă amenință: Partizană nenorocită, ți-a bătut ceasul. Îmi smulg baticul în carouri de la ochi și râd în timp ce copiii țipă pif, paf. Încet, alunec în genunchi și apoi mă întind pe jos. Îmi place să rămân întinsă și să mă prefac că-s moartă. E frumos să mori când te sacrifici pentru alții. Păcat că războiul și marea revoluție aparțin deja trecutului și acum ne rămâne doar să fim doar fericiți, ceea ce e îngrozitor de greu.

Le povestesc păpușilor și ursulețului de pluș despre Danko care și-a smuls inima din piept și a mers în fruntea mulțimii, ținând-o deasupra capului. Inima îi arde, oamenii îl urmează și el a găsit calea de a ieși din pădurea întunecată a oprimării, unde cu toții au trăit atâta amar de vreme. Danko a murit, dar și-a îndeplinit rolul. Învăț păpușile și ursulețul să fie solidari. Bunica își împarte pâinea doar cu pițigoii, dar în capul ei sunt numai tărațe. Când îmi unge o felie de pâine

cu unt pe care să o mănânc în recreația mare, îmi atrage atenția: Untul e scump, tu o duci bine, iar gustarea ta să nu o împarți cu nimeni. La școală învățăm că solidaritatea este o obligație a omului nou, modern. Și eu am constatat că e ușor să rupi în două o felie de pâine unsă cu unt și să dai o jumătate unei colege de clasă, care mușcă din ea cu lăcomie și se bucură de gustul ei.

Odată, când într-o seară de vară mama nu s-a întors acasă și, apoi, nu s-a întors nici a doua zi dimineața, am întrebat-o pe bunica: Unde e mama? Bunica a tăcut și a continuat să frământa aluatul. O trag de halatul de casă cu buline negre: Unde e mama, când vine acasă? Nu mai pune atâtea întrebări, mormăie bunica în timp ce continuă să frământa aluatul. Dar eu o trag în continuare de halat până când mă dă la o parte ca pe o vrabie trântor. Niciodată să nu mă mai întreb unde e mama, ai înțeles? De atunci am încetat să mai pun întrebări cu voce tare. Prefer să le gândesc doar. Cu cine aș putea sta de vorbă? Tata oftează după biroul lui de avocatură pe care l-a avut pe vremea când era exploatare, iar eu țin la frate-meu. Îmi ia totul de parcă ar fi o vrăbiuță, dar eu nu am voie să trag cu pușca în el. Când lovește ușor cu degetele clapele pianului, bunica șoptește: Frate-tău o să ajungă un mare pianist. Dar frate-meu își dorește să devină milionar și nu vrea să ajute în niciun fel țara noastră. Cu degetele lui cărnose ar putea cel mult să numere bancnotele uzate. Poate că nici nu este fratele meu, poate că a fost adoptat ori poate eu sunt cea adoptată. Iau toate sertarele la rând și cotrobăi în ele ca să găsesc un

document, în care să scrie alb pe negru că provin dintr-o familie de proletari și partizani care a fost împușcată în timpul războiului. Odată, mama mi-a spus că nu voi trăi mereu în familia noastră, că mă voi mărita cu un diplomat străin și voi pleca în străinătate, unde voi avea o casă mare cu mobilă scumpă și doi copii. Numai că eu nu vreau să am ca bărbat un dușman și un element burghez și nu vreau să nasc copii care să semene cu frate-meu. Vreau să lupt alături de partizanii buni, să lupt în pădurea noastră cu o haită de câini lupi.

Unde e mama? Dacă ar fi murit, ar fi fost îngropată în numele lui Isus Cristos, și eu aș fi mers la înmormântare, îmbrăcată în haine negre și aș fi purtat o pălărie neagră cu un trandafir negru la bordură. Așa am văzut o văduvă într-un film străin, iar bărbații, îndrăgostiți de ea, îi prezentau condoleanțe. Când voi fi văduvă de partizan, o să mă îmbrac așa. Dacă mama ar fi moartă, ar avea un mormânt unde aș plânge și aș duce flori. Dar nu am voie să port pălărie cu trandafir negru, nici nu știu dacă la noi cresc trandafiri și nimeni nu este îndrăgostit de mine și nu îmi prezintă condoleanțe. Toți se prefac ca și cum mama nu ar fi existat niciodată. Nimeni nu îi rostește numele, nimeni nu povestește întâmplări din vremea când era aici alături de noi, așa cum se procedează în cazul morților despre care se vorbește numai de bine, ca să nu ne sperie noaptea. Nimeni nu îi transmite mamei salutări și nimeni nu întreabă ce face. Când se întâmplă să cad în curte și vreau să strig mami, litera *m* îmi rămâne în gât și înghit sunetul *a* împreună cu

lacrimile. În clipa aia încep să am îndoieli îngrozitoare, dacă în general mama a existat sau dacă nu cumva am inventat-o. De multe ori mi se reproșează că plăsmuiesc fantasme, că plutesc cu capul în nori. Nu-ți face bine, îmi spun ceilalți, privindu-mă cu un aer grav.

Mama cu siguranță nu a părăsit țara noastră ca să se mărite cu un diplomat străin. Grănicerii noștri păzesc bine granițele ca să nu fim atacați de dușmani. Sunt mulți inamici care așteaptă doar un moment prielnic ca să ne calce în picioare viața noastră minunată. Dar noi nu ne lăsăm cotropiți, spune tovarășa învățătoare, și toată clasa se ridică în picioare, tropăie și scandează: Nu ne lăsăm călcați în picioare. Și eu sunt întotdeauna pregătită să îmi apăr patria. Înainte, era la mare cinste onoarea de familie, dar noi am înlocuit-o cu o onoare mult mai importantă. La școală ne salutăm, rostind cuvintele *Cinste muncii*. Înainte, foloseam o formulă de salut într-o limbă străină, care însemna „sunt sclavul tău”. Nu cunoșteam înțelesul ei, atât de inconștient de subjugăți eram. Acum vrem să fim liberi, cum se spune într-o poezie a poetului nostru: *Mai bine mort, decât să fii sclav*¹. Când am adus acasă din pădure un uliu porumbar rănit și a doua zi l-am găsit fără suflare în colivia din spălătorie, am recitat la mormântul lui proaspăt această poezie revoluționară. Nu i-am dat niciun nume uliului

¹ Poezie epică eroică a poetului slovac Samo Chalupka (1812-1883) care exprimă idealul slovacilor de a avea propria lor țară într-o perioadă când se aflau sub ocupație maghiară. (N.t.)

porumbar, acum îl are deja, se numește Uliul porumbar și este unic și mândru ca poeții noștri. Acum e îngropat alături de vrăbiile din fața spălătoriei.

Ar fi mai bine ca mama să nu fie mândră și moartă, ci, chiar dacă rănită, să se afle într-o colivie. Într-o bună zi, coliviile se vor deschide. Poate o să vină un cutremur și coliviile se vor sparge. În familia mea lipsită de conștiință uit că aceste colivii pot fi deschise și dinăuntru, așa cum au făcut proletarii. Mama se ascunde undeva, într-un colț din țara noastră. Nu m-a părăsit nici pe mine, nici pe idiotul de frate-meu. Când am rugat-o să îl ducă la casa de copii, mi-a zis: E copilul meu, îl iubesc, sentimentul ăsta se numește dragoste maternă, dacă o să ai vreodată parte de asta, o să vezi că e cea mai mare fericire. Vai de mine, dar în jurul meu e atâta fericire! Cum de nu o văd? Un balaur o ține prizonieră în bârlogul lui pe mama ca pe o prințesă lipsită de apărare. Ar trebui să merg în căutarea ei, ca eroul din poveste Janík care l-a ucis pe balaur, dar cert e că, de atunci, nu am mai fost singură la cimitir.

În fiecare zi trebuie să merg la școală pentru ca mai târziu să nu stau cu mâinile goale, ci să le am ocupate, fiindcă am primit educație. Nimeni nu-ți poate lua educația, nu e ca o casă unde, într-o bună zi, se instalează confortabil proletarii, spune bunica. Ea e supărată că în casa noastră mare pe care a construit-o răposatul meu bunic, s-au instalat trei familii de proletari. Îmi plac copiii de la parter. Dacă, în dorința lor de a fi eliberatori, tovarășii proletari nu ne-ar fi luat din camere,

atunci ar fi trebuit să mă joc acolo împreună cu frate-meu. El i-a rupt capul unei păpuși și acum mă bate cu trunchiul ei. Pun mâna pe cuțitul pe care bunica îl folosește la tăiatul cocoșilor și îl arunc după el. Când cuțitul se înfige în tocul ușii, chiar deasupra capului lui, îmi dau seama cât de laș e și că niciodată nu ar putea fi partizan. Bunicii îi place când mă joc singură și atunci obișnuiește să mă mângâie pe cap. Eu stau înțepenită, nu fac nicio mișcare, rămân cu mâinile atârinate și îi simt palma aspră. Aș vrea să-i fac o bucurie, dar prefer să mă joc în curte cu copiii de proletari, iar asta o face nefericită pe bunica.

Mama este proletară, adică, înainte de a se căsători cu tata, a fost proletară. Proletariatul e o problemă complicată, poate să se piardă printr-o profesie neproletară, iar soția poate să o scurteze prin căsătorie. Mama e o dezertoare și de asta mă lasă să mă joc cu toți copiii, ea zice că bunica e o proastă. Bunica nu e proastă, doar că are o gândire de modă veche și se teme deoarece copiii de proletari sunt murdari și au boli contagioase. De s-ar întoarce mama mai repede! Nu am haine noi, iar bunica modifică tot ce este vechi fiindcă nu îi plac lucrurile noi. Mi-e rușine că trebuie să ies din casă cu ciorapi cârpiți. Înainte, eram cea mai frumos îmbrăcată fată din clasă și aveam mai mult decât necesar. Când mama mă lua în brațe, mă pierdeam în parfumul ei. Acum nu mă îmbrățișează nimeni și seara nu pot să citesc romane fiindcă bunica stinge lumina. Curentul electric e scump, spune încet, de parcă s-ar scuza, întrucât știe că a citi romane

înseamnă cultură și ea mă privează de cultură. Ar trebui să-i cer ajutor lui Isus Cristos sau ar fi mai bine să scriu președintelui nostru care locuiește în capitală? Numai că însuși Isus Cristos nu o duce bine și tovarășul președinte, sever și corect cum e, ar putea să emită un ordin prin care mama să fie executată. Mă tem că, în fața plutonului de execuție, mama nu și-ar smulge baticul de la ochi. Așa nu ar ajunge în manualul de istorie și ar rămâne un nimeni. Trebuie să mă descurc și singură. O îngrop pe frumoasa mea mamă adânc în inimă ca pe uliul din curte.

În pauză, un băiat a început să țipe de s-a auzit în toată curtea școlii. Maică-ta e la pușcărie! E un băiat sărman, tatăl lui umblă hai-hui pe străzi, vorbește prostii, cade pe trotuar și doarme pe unde apucă. Cât de rușine trebuie să-i fie fiului lui! În schimb, se leagă de mine. Tatăl nostru nu e alcoolic, el e un tip sportiv și, ca toți sportivii, bea numai apă. Toți copiii din curtea școlii au încremenit, au încetat să se mai fugărească și să țipe. Eu rămân țintuită locului și, deodată, mă simt fericită. Acum știu ce înseamnă fericirea. Ea sălășluiește înlăuntrul tău și are o forță uriașă. Timpul se oprește în loc, eu la fel, totuși, sunt vie, ba chiar mai mult decât în alte dăți, iar acum știu că mama trăiește. Apoi, viața își urmează cursul, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Prietenele mele se joacă cu mine și eu împart cu ele gustarea pe care mi-a pregătit-o bunica. Tovarășa învățătoare nu m-a anunțat că mama e la pușcărie ca să nu devină un om cu conștiință.